

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת ראה תש"פ

וברמב"ן כתב וטעם לשכנו תדרשו, שתלכו לו מארץ מרחקים ותשאלו אנה דרך בית השם ותאמרו איש אל רעהו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב (ישעיהו ב'. ג.) כלשון ציון ישאלו דרך הנה פניהם (ירמיהו נ'. ה') ע"כ, וכמו שמצינו אצל אלקנה שאמר לאנשים בדרך לכו ונעלה וגו'.

והבאתם שמה (י"ב. ו')

כתב המשך חכמה דהקשה לו חכם אחד דכתוב בנביא בשופטים (ב'. ה') דהם זבחו בבמה, וזה היה כבר אחרי הגלגל, וכבר היה משכן שילה, ואם כן איך היה מותר להם במה, וכתב המשך חכמה דאם הארון לא נמצא במקום הותרו הבמות.

באחד שבטיך (י"ב. ד')

פירש רש"י בחלקו של בנימין, בפרשת ויגש (מ"ה. י"ד) כתוב ובנימין בכה על צואריו, שבכה על משכן שילה שיחרב, ומקשים מה שייך לבכות על זה, הא מעיקרא כך היה הגזירה שיחרב שילה שהרי צריך שיבנה בית המקדש בחלקו של בנימין, ועיין במהרי"ץ חיות במגילה (דף טז:).

בזמן נוב וגבעון מעשר שני היה נאכל בכל הארץ, ושמעתי לדון האם היה אפשר לפדות מעשר שני, כיון שאפשר לפדות מעשר שני רק כאשר ירחק ממך המקום.

השמר לך פן תעזוב את הלוי כל ימך על אדמתך (י"ב. י"ט)

פירש רש"י על אדמתך, אבל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל, וביאר הגר"ז דהלאו נאמר רק בזמן ובמקום שאין לו חלק ונחלה, אבל בגולה דלוי שוה לישראל אין את הלאו, עוד כתב דברמב"ם (פ"ב מחגיגה ה"ד) הוסיף לפי שאין לו חלק ונחלה ואין לו מתנות בבשר, ומשמע דלכהן שיש מתנות בבשר אין את הלאו.

כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשום שמו שם

וזבחת (י"ב. כ"א)

בחולין (דף יז.) נחלקו רבי ישמעאל ור"ע, דרבי ישמעאל אומר דבמדבר היה אסור להם לאכול בשר תאווה, ואם רצו לאכול היו צריכים להקדיש, וכתב הרמב"ן דרך אחרי ארבע עשרה שנה הותר להם כיון שהיה היתר במות.

ורבי עקיבא אומר דהיה מותר להם בשר נחירה, ורק אחרי זה נתחייבו בשחיטה, ועיין ברמב"ם (פ"ד משחיטה ה"ז) שמי שהיה שוחט היה צריך להקדיש, ועיין באור שמח (שם) שהאריך בזה, ועיי"ש שכתב בתו"ד שזה הטעם שהותר להם על ידי נחירה, כיון שהיו ערלים ולא יכלו לאכול קרבנות.

השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת

השבע וגו' (ט"ו. ט')

הנה מי שלא מלוה בשמיטה עובר בלאו דפן יהיה דבר עם לבבך, ויש לדון האם בכל השנים שאינם שמיטה ג"כ עובר בלאו, ונחלקו בזה הראשונים, ואכמ"ל.

והנה הלל תקן פרוזבול משום שלא רצו להלוות, ומקשים שיש כמה אופנים להלוות בלא שישמט בשמיטה, כגון שמלוה על תנאי שלא תשמטנו שביעית, ומתמצים שאם הלווה לא יסכים לתנאי א"כ המלווה לא יסכים להלוות, ושוב יעבור על הלאו, ולכך הלל תקן פרוזבול, ועוד מקשים שיאריך את הזמן הפרעון לעשר שנים, ועיי"ש השמיטה לא תשמט, ואכמ"ל.

והנה בשביעית (פ"י מ"א) תנן דהקפת החנות אין שביעית משמטת, אבל אם זקפה במלווה שביעית משמטת, וילי"ד בהקפת החנות ועשה פרוזבול, ואח"כ זקף במלווה, האם הפרוזבול חל גם על הקפת החנות שזקפה במלווה, או דכיון שבשעת עשיית הפרוזבול עדיין לא זקף במלווה, לא מהני לזה הפרוזבול, וצ"ע.

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה (י"א. כ"ו)

המפרשים עמדו על לשון הפסוק שמתחיל בלשון יחיד ומסיים בלשון רבים, ועוד מה הכוונה "ראה" ו"היום". וכתב המלבי"ם שמה שכתוב "היום" היינו שהברכות והקללות זה לא רק לעתיד לבוא אלא גם היום, ועל זה כתוב "ראה", דגם היום מתקיים הברכה והקללה.

את הברכה אשר תשמעו על מנת אשר תשמעו, וכתב בשפתי

חכמים דהוקשה לרש"י למה לא כתוב אם תשמעו, כמו בקללה שכתוב אם לא תשמעו, ולכן פירש רש"י על מנת שתשמעו, והיינו דאיתא בגיטין (דף ע"ד.) דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי, והיינו דכבר עכשיו יהיה הברכה.

אבד תאבדון את כל המקמות אשר עבדו שם הגוים (י"ב. ב')

בירושלמי בעבודה זרה (פ"ג ה"ה) איתא שהכנענים לא השאירו הר וגבעה שלא עבדו, ומקשה הירושלמי איך בנו את בית המקדש, ותיירץ דהוי על ידי נביא, והחתם סופר (או"ח סי' ר"ח) תירץ בשם רבי נתן אדלר דכתוב (ילקו"ש בראשית ק') שהר המוריה לא היה הר, ואברהם ביקש שזה יהיה הר, כמו שאומרים בזמירות שבת אלקים תן במדבר הר, ואחרי שזה נהיה הר הם לא יכלו לאסור את זה, משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, וילי"ע דבריו דהא כתוב שאת כל ארץ ישראל אברהם קנה, ואיך יכולים לאסור את כל ארץ ישראל, ועל כרחך הטעם כדאיתא בגמ' בע"ז (דף נג.) דכשעבדו ישראל לעגל גילו בדעתיהו דניחא להו, וכיון שכן גם את הר המוריה יכלו לאסור מהאי טעמא.

ובמשך חכמה (בראשית כ"ב. ב') כתב דאברהם הקדיש את הר המוריה, אמנם אכתי יקשה דברמב"ם (פ"ד מאיסורי מזבח הלוי) מבואר דלגבוה אפשר לאסור דבר שאינו שלו, אולם יש לומר ע"פ מה שכתב האור שמח (שם) דמחובר באינו שלו לא נאסר אפילו לגבוה.

לא תעשון כן לה' אלקיכם כי אם אל המקום וגו' (י"ב. ד' ה')

קצת קשה הרי הגויים עשו עבודה זרה, וזה אסור לעשות בכל מקום, ורש"י פירש אזהרה למוחק את השם ולנותץ אבן מן המזבח או מן העזרה, אמר רבי ישמעאל וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבחות, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרב ע"כ. הגרעק"א (תנינא סי' ט') והמנ"ח (מצוה תל"ז אות ג') דנו האם כשמשנה את הקריאה ג"כ נקרא מוחק את ה', וכתב המנ"ח דאם זה נקרא מחיקה א"כ כל פעם שכותב את שם הוי"ה, אחרי שכתב יו"ד וה"א אסור יהיה לכתוב ו"ו כיון שמשנה את הקריאה, וכתב דאולי זה הענין לכתוב את כל השם בבת אחת [כמבואר ביומא דף לח:].

החתם סופר (או"ח סי' ל"ב) דן שגם בבמה יהיה איסור, לנתוך אבנים ואפילו לאחר שנאסרו הבמות, ובספר מנחה חריבה (סוטה דף לה.) הביא ראיה ממה שאלהו אמר ואת מזבחותיך נתצו, מוכח שיש איסור לנתץ גם במה, [ועיין לעיל בהפטרות פנחס].

לשכנו תדרשו ובאת שמה (י"ב. ה')

פירש רש"י לשכנו תדרשו זה משכן שילה ע"כ. איתא בזבחים (דף נד:) דדוד ושמואל דנו היכן לבנות את בית המקדש, ועיי"ז דוד המלך אמר (תהילים קל"ב. ג' ה') אם אבא באהל ביתי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה', והקשה הרד"ק הרי יעקב אבינו אמר (בראשית כ"ב. י"ז) וזה שער השמים, וא"כ ידע היכן, וכתב דאולי ראה בחלום אבל לא ידע היכן הוא, ועוד תירץ שידע היכן הוא גם בהקיץ אבל לא רצה לגלות.

דברי רבינו ראש הישיבה שליט"א

במעמד סיום מסכת נדרים בסיום זמן קיץ בישיבה הקד' למחרת ת"ב

ב"ה זכו לסיים את הזמן ולסיים את המסכת.

כתוב בגמרא בקידושין שר' יוחנן היה קם בפני סבי ארמאי, מה ר' יוחנן מצא בסבי ארמאי לקום בפניהם, אומרת הגמ' כמה הרפתקי עדו עליה, ומבאר רש"י כמה מאורעות עברו עליהם והיו להם ניסים, זאת אומרת שאנשים שחיו עם השגחה ר' יוחנן ראה בהם כאלה שיש בהם משהו מיוחד אנשים שראו השגחה אף שלא ידוע עד כמה השפיע עליהם אבל צריך לקום בפניהם, אנחנו ראינו השגחה באמת שלא כדרך הטבע שממש ממש עד סוף הזמן היינו בישיבה, באמת צריך להחזיק את הדברים האלה ונקווה שיהיה הלאה ס"ד.

כתוב בגמ' בנדרים נדוהו בחלום צריך עשרה בני אדם להתיר אין לו עשרה דתנו ומתנו ואפילו לא מתנו מה יעשה ליזיל וליתב אפרשת דרכים ויהיב שלמא לבי י' עד דמקלעי ליה עשרה דגמרי הלכתא, אומר הר"ן ומתוך ששייבו לו שלום יגינו עליו מהיסורין, עד דמקלעין ליה עשרה שייבו לו שלום, כתוב בתוס' חלום הוא כעין נבואה יש לו לדאוג מן הפורענות לכך צריך להתירו בעשרה, רואים פה בגמרא אף שחלום כעין נבואה אם עומדים עשרה אנשים ואומרים לו שלום [ואף שאין להם ברירה כי הוא אומר להם שלום חייבים להחזיר לו] והדבר הזה יכול להגן בפני היסורין זה השפעה עצומה, בכל נדרים רואים את כח הדיבור של אדם אבל פה רואים את כח הדיבור לא רק על עצמו כח הדיבור גם על השני, לעומת זה במצב של הקורונה צריכים ללמוד מזה הרבה מוסר השכל, איך זה יכול להיות שדיבור של כמה דקות זה משפיע וזה נכנס לתוך הגוף של השני ההוא מקבל 39 חום בגלל שדיבר עם מישהו כמה דקות או היה לידו, צריך לדעת שהגוף הוא הרבה פחות רגיש מאשר הנפש אם זה ההשפעה על הגוף של האדם כמה השפעה יש על הנפש של האדם, בעצם היה צריך להיות כל אחד שעומד ליד השני מדבר איתו כמה מילים היה צריך להיות לזה השפעה עצומה אם זה יכול להשפיע על הגוף אז כ"ש על הנפש, אצל אנשים במשך הזמן מפתחים נוגדנים התרגלו לכ"כ הרבה דברים זה כבר לא משפיע, אבל ביסוד הדברים ההשפעה היא עצומה לשני הכיוונים שאם אצל אחד משהו לא בסדר זה השפעה עצומה על השני לעומת זו להיפך, בסה"כ אומר לו שלום בפרשת דרכים הוא לא שם את הידיים ומברך אותו וזה מגין עליו מהיסורים, רואים את ההשפעה שיש לכל מילה של אחד על השני לטוב ולמוטב זה הכח העצום שיש בישיבה שנמצאים ביחד איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, כשזה היה חסר הרגישו את זה והיה חסר מאד את ההשפעה הזאת.

וב"ה שזכינו בחודשיים האחרונים שתורה מחזרת על אכסניה שלה, לא יודעים מה יהיה הלאה אף אחד לא יכול לדעת אבל אין ספק שצריכים ללמוד ממה שהיה, כל דבר שרואים צריך ללמוד מזה לראות השגחה ולדאוג שכ"א יהיה לו השפעה על השני בחלק הטוב ולא חלילה להיפך, כמו שהשפעה עצומה יש ממילה אחת שאחד אומר לשני ממילה טובה וחלילה יש השפעות גם לצד השני, ונקווה בעז"ה שזמן אלול נתחיל אותו בחיזוק וכולם כולם יוכלו לבוא וללמוד ביחד הקב"ה יעזור שיהיה זמן טוב וגם ביה"ז שלא יהיה ח"ו שום תקלות מביה"ז.

צריכים הכרת הטוב למי שדאג לכל הסיום הזה, שבזכותו אפשר לומר שהזמן נגמר כמו שצריך בלי שום שינוי זה דבר גדול מאד שהזכות הזאת תעמוד לו כל מה שהוא צריך, בעז"ה שנזכה כולנו בעז"ה לס"ד.

לבני הישיבות במלון מרגוע בערד

כתוב בפרשת השבוע ויענך וירעיבך ויאכילך את המן למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, אומר מרן רבי אהרן קוטלר זצ"ל שבשביל זה לא היה צריך ויענך וירעיבך וכי אם לא היו רעבים לא היו רואים שכשירוד מן מהשמים למה צריך ויענך וירעיבך, אומר רבי אהרן יש מצב שאדם יכול לראות דברים נפלאים אבל כשזה לא חסר לו כשהוא לא רעב אז זה לא מדבר אליו, יכול לראות מן מהשמים היה משהו מאד נפלא המן הזה אבל יותר מזה לא, אבל שמחכה איפה הלחם, הוא רעב ויענך וירעיבך אז יש למען הודיעך, כך הוא אומר בדברי תורה כשאדם רוצה להגיע למשהו צריך שיהיה מצב של וירעיבך שאדם ירגיש שזה חסר לו אם הכל טוב לו אז לא נכנס הוא שומע סברא אבל אם לא זה קשה לך אם זה לא וירעיבך אז חסר בלמען הודיעך.

הקב"ה בתקופה האחרונה עשה לנו קשיים הגענו עכשיו למצב שאפשר לומר ויענך וירעיבך בכל הזדמנות שיש עם הקושי ללמוד, מקווים בעז"ה שבאלול יוכלו לחזור ללמוד כמו שצריך זה לא פשוט כל הענין הזה, אבל צריך לראות גם את המעלות שיש בזה ויענך וירעיבך למען הודיעך שלא על הלחם לבדו יחיה האדם... למען הודיעך ראו באמת הרבה שהתעלו בזמן הזה.

הזכרנו עוד דבר שר' יוחנן שהוא היה קם בפני ארמאי למה הוא קם בפניהם הגמרא אומרת כמה הרפתקי עדו עליהו, מה ההרפתקי אומר רש"י אנשים שעבר עליהם הרבה מאורעות והם ראו שניצלו מזה הם ראו השגחה, כתוב פה אנשים זקנים [שנראה שלא היו יהודים] שראו השגחה ר' יוחנן קם בפניהם, בן אדם רואה השגחה אז צריך לקום בפניו, סימן שככה צריך לראות כמה שאדם צריך להתבונן אם בן אדם מתבונן מגיע לדרגה שר' יוחנן קם בפניו, אנחנו עם כל הקשיים רואים השגחה נפלאה שב"ה כל הישיבות למדו בזמן קיץ, וגם עכשיו לראות פה שלומדים שומעים ורואים לא יאומן זה לראות השגחה בחוש אבל צריך לראות את זה, הקב"ה יעזור שבעז"ה נתחזק כולנו שיהיה זמן אלול טוב שיהיה לכולם רפ"ש.